

Eternal God: A Study of God Without Time*Paul Helm*

Oxford: Oxford University Press, 2010, Andra utgåvan

Eternal God publicerades först 1988 och utkom i en utökad och reviderad utgåva 2010. I boken tar författaren Paul Helm sig an frågan om Gud är *i* tiden eller om Gud är *tidlös* d.v.s. utanför tiden. Alla skolastiska lärde och de klassiskt kristna teologerna tog för givet att Gud existerade i sin egen tidlösa evighet. Gud var inte bara något som alltid hade existerat och som alltid skulle komma att existera, utan Gud var ett unikt tidlöst väsen som stod helt utanför tid och rum. Gud har skapat tid och rum och är därför inte själv en tidsbunden varelse. Gud har inget begrepp om sin framtid eller minne av det förflutna även om Gud naturligtvis tidlöst vet att vi har det från vårt tidsbundna perspektiv. Gud är inte underkastad någon förändring, utan hela den skapade verkligheten är med hela sin världshistoria tidlöst närvarande inför Gud. All förändring sker på grund av Guds eviga oföränderliga tidlösa vilja, inklusive Guds eget människoblivande när Sonen inkarneras och blir människan Jesus Kristus vid en viss tidpunkt i historien. Universum är skapat från den tidlösa evigheten även om universum självt är i tiden och via förändringar i tid och rum fortgår mot ett slutmål.

Denna uppfattning har emellertid radikalt förändrats på senare tid. De flesta religionsfilosofer och teologer håller nu fast vid uppfattningen att Gud är i tiden eftersom det endast är så Gud kan vara en person, svara på böner, och verkligen

interagera med sin skapelse. En del har hävdats att idén om en tidlös Gud är en grekisk-hellenistisk föreställning som inte hör hemma i en sund exeges av bibeltexten eller den hebreiska tankevärlden.

Den mest extrema formen av en tidsbunden Gudsbild är så kallad processteologi där Gud själv förändras genom erfarenheter och där Gud inte har full kontroll över skapelsen.

Generellt finns det tre huvudlinjer i synen på hur Gud förhåller sig till tid. Anhängare av *eternalismen* anser att Gud existerar tidlöst medan anhängare av *temporalism* anser att Gud vid alla tidpunkter alltid har och vid alla tidpunkter alltid kommer att existera. Sedan finns också William Lane Craigs *hybridposition* att Gud är tidlös innan skapelsen, men sedan i och med skapelsen hamnar i tiden. Frågan om Gud existerar tidlöst eller tidsbundet har många fler implikationer än vad man först kan tro.

Paul Helm som är teaching fellow vid Regent College, Vancouver, Kanada, försöker i det här verket ge ett försvar samt en begriplig redogörelse för idén att Gud existerar tidlöst. Gud existerar inte under '*all-tid*', utan Gud *existerar*, punkt. Gud förutser inte, eller vet i förväg vad vi kommer att göra, utan Gud vet, punkt. Boken är både ett försvar av en gudomlig tidlöshet och en kritik av synen på Gud som tidsbunden, men betoningen är på att försvara Guds tidlöshet mot olika invändningar. Det är viktigt att läsaren håller koll på den engelska terminologin. Termen 'eternal' används för ståndpunkten att Gud är utanför tiden och skulle översättas som 'evig', vilket är precis vad 'everlasting' också skulle kunna översättas som (trots att den senare står för tem-

poralism, d.v.s. att Gud existerar i tid).

Det finns flera fördelar med den här boken. För det första är den omfattande, Paul Helm tar upp de flesta frågeställningarna som ställts kring Gud och tidlöshet. Några exempel: Hur går tidlöshet ihop med anspråket att Gud är en person? Att abstrakta objekt kan vara utanför tid och rum är en sak men hur kan en konkret person vara det?

Frågan om allvetenhet och tidlöshet, hur ska man förstå att Gud vet vad jag kommer att göra just nu, fastän denne inte vet det nu eller tidigare utan *tidlöst*? Ett exempel på invändning har varit att kunskap i allmänhet och allvetenhet i synnerhet är oförenligt med tidlöshet, tanken att det enda sättet någon kan ha kunskap är att kunskapen ges eller förvärvas genom inläring, men inget av detta är möjligt för en tidlös varelse eftersom båda dessa sätt är tidsbundna. Här svarar Helm att det finns två möjliga svar. Ett möjligt svar är att den tidlösa varelsen är orsaksgrunden för alla kontingenta sanningar¹, precis som denne borde vara om denne var skaparen av universum, och då är det inte konstigt att denne också vet alla dessa sanningar. Det andra möjliga svaret är att kunskapen hos en tidlös varelse är analog med medfödd kunskap hos människor. Många anser att en viss del av kunskapen är medfödd och given utan inläring, och det är därför vi överhuvudtaget kan lära oss nya saker. På analogt sätt kan det vara med en tidlös Gud. Precis som människor har viss kunskap bara av att vara mänskliga, så har Gud kunskap enbart i kraft av att vara gudomlig, skillnaden är bara att Gud har all kunskap på detta sätt.

Hur går gudomlig tidlöshet ihop med mänskligt ansvar? Kan människor ha en ansvarig fri vilja fastän Gud tidlöst vet varje handling? Är de då inte redan be-

stämda? Helm tar också upp frågeställningen hur Gud själv kan sägas vara fri om denne är tidlös. Om Gud inte kan förändras (vilket impliceras av tidlöshet) hur kan Gud då välja något alternativ till det denne faktiskt gör? Och om Gud inte kan det hur kan då Gud sägas vara fri?

Helm diskuterar också hur ett religiöst språk kan fungera om Gud är tidlös. Hur kan tidsbundna varelser, såsom människor, använda tidsbundna begrepp som refererar till en tidlös varelse?

Boken tar slutligen upp hur den kristna synen på treenigheten relaterar till frågan om tid och mycket annat. Den är alltså mycket omfattande.

Efter den första upplagan (1988) kom Helms bok att diskuteras flitigt. I den nya upplagan diskuterar Helm invändningar som uppkommit i diskussionen från andra filosofer såsom William Lane Craig, Brian Leftow och Richard Swinburne. Detta gör boken dynamisk och engagerande.

Bokens största fördel är dock att Helm är en duktig filosof. Även om jag inte alltid håller med honom och ibland har invändningar mot de argument han ger, så är det genomtänkta resonemang. Helm diskuterar alltid flera olika synvinklar för varje argument eller ståndpunkt vilket gör att boken blir omfattande också i det avseendet. Frånvaron av teknisk jargong gör också att Helms tankar blir lättillgängliga samtidigt som de är teoretiskt sofistikerade. Helm visar inte bara att tron på en tidlös Gud är intellektuellt respektabel utan också att den löser en del problem som finns för en tro på en Gud som är tidsbunden. Många av hans argument går ut på att visa att de problem man vanligtvis anklagar eternalismen för ofta inte stämmer och att de i högre grad berör temporalismen.

Som läsaren kanske förstår är min

slutbedömning mycket positiv, och det bör tilläggas att jag till viss del var jävig när jag läste boken då jag har en positiv grundinställning till idén om Gud som tidlös. Men jag tror att alla som är intresserade av frågan om Guds relation till tiden oavsett deras egen ståndpunkt skulle anse att boken är ett viktigt bidrag i diskussionen. Jag kan därför starkt rekommendera den inte bara för de som är specifikt intresserade av Guds relation till tiden utan också för den som har ett generellt intresse för teistisk metafysik.

1. Kontingenta sanningar är sådana sanningar som är möjliga och faktiska. Tex sanningen: ”gräset är grönt” är en kontingent sanning. Det är en faktisk sanning, men den är inte nödvändig, den är bara möjlig, gräset hade kunnat vara rött eller någon annan färg.

André Juthe

Lord Jesus Christ. Devotion to Jesus in Earliest Christianity

Larry Hurtado

Grand Rapids: Eerdmans, 2003

How on Earth Did Jesus Become a God? Historical Questions about Earliest Devotion to Jesus

Larry Hurtado

Grand Rapids: Eerdmans, 2005

Larry Hurtado er professor ved Edinburg University og leder for Centre for Study of Christian Origins der. Han er blant verdens fremste NT-forskere og har de siste tiår utfordret rådende forestillinger og bragt nye perspektiver og argumenter til torgs. Disse to bøkene (den ene fagbok, den andre mer populær i formen) tar utgangspunkt i det som lenge har vært den rådende oppfatning av utviklingen av den eldste kirkens syn på Jesus, eller ”Kristuskulten”. Teorien (fremsatt i *Kyrios Chris-*

tos av William Bousett i 1913) er at dyrkelsen av Jesus som guddommelig er et sent utviklingstrekk. Fra opprinnelig å ha blitt oppfattet som apokalyptisk ”menneskesønn”-skikkelse, ble Jesu over tid, – og under påvirkning fra hellenistisk kultur, – oppfattet som Herre, *kyrios*, og som guddommelig. I hellenismen var det ikke uvanlig å guddommeliggjøre og dyrke sine helter, og dette er akkurat det som skjedde med troen på Jesus, ifølge den gamle teorien.

Larry Hurtado går grundig gjennom det historiske kildematerialet og snur opp ned på disse oppfatningene. Han er ikke bare opptatt av eksplisitt kristologi, altså det som tydelig uttrykkes som læren om Kristus i tekstene. Han har derimot spesielt fokus på den kristologien som ligger implisitt i den kristne religiøse trospraksis, i formler, hymner, bønner og rituelle handlinger.

Boken *Lord Jesus Christ* undersøker et meget omfattende historisk materiale fra år 30-170. Han begynner i det tidligste materialet hos Paulus, og behandler evangeliene, tidlige kristne skrifter, og også tidlige gnostiske kilder. Boken er skrevet slik at den godt kan leses av ikke-spesialister. Fotnotene og bibliografien utgjør en betydelig del av stoffet for dem som vil gå videre. Boken *How on Earth Did Jesus Become a God?* er sammendrag og popularisering av kapittel 2 i den forrige. I det følgende presenteres kort hans grunnleggende argument:

1. Tilbedelsen av Jesus er ekstraordinær, og samsvarer ikke med måter å forstå eller beskrive ”opphøyelse” på, verken i gresk, gnostisk eller jødisk sammenheng. Det man ser av den tidlige kristne religiøse praksis, – det vil si hvordan Jesus påkalles til frelse, hvordan hans navn bekjennes, hvordan man spiser et hellig måltid hvor han troner som herre, – inne-